

Мирољуб Домазет

ЈОКО ВАТАНАБЕ

Поплочане улице, празне душе, галебови, цркве у центрумима. Бицикли и ми, као и присуство оних са вером да могу да ми помогну. Већ смо обиграли бројне кафе. Све то лебди изнад широких улица уз рубне траке за бициклисте, које повезују разбацане куће по тој равници, опкољене каналима.

У једној таквој кући сам жељен гост. Први утисак је засењујући, има доста витрина са књигама богатог повеза. Вадим и преврћем томове. Налазим на фламанском језику мноштво наслова који би упутили на плотну љубав, мени потпуно непознатих аутора викенд романа. Само, није ми јасно, зашто тако дебеле корице. Онда, музика са грамофона која би требало да подгреје страсти, птица која престаје да пева кад је погледам, услужна метреса... У другом углу клавир и ноте бродвејских песама. Упркос свећама остајем свој, јер видим да је феминисткиња превише освојена том масовном поткултуром, са којом ни у детињем добу нисам хтео да идем у корак. Кроз прозор гледам Дач ченел (**Duch chanall**), свог суседа, са разливеним водама и чудним птицама које не угледах никада раније: кашикарка, кљунарка... А љубав...? Бежим и од лаке музике. »Следећи пут«, кажем, и сада већ правдам свој ум који одбија да мозак буде пуки реализатор других органа. Она пита: »Кад ће то бити«? У следећем животу, можда? Или пак тражим другу климу.

Чајковски је нудио музику. Да ли само? И у мене се уселјава све више покрет перспективне виолончелисткиње, веома брз, са рукавицом упућеном ка лицу другарице, која је запретила да ће открити њихову тајну и разнети у прах њена толико скривана и чувана осећања лепе душе. Желим и хоћу да се ослободим ове упарабене муке и зато трчим, хрлим према теби.

*

Можда ћеш се запитати: »Јесам ли ја та Јоко Ватанабе или име постоји независно од мене«, а опет неко други ће премишљати: »Хоће ли назив постојати и у Не—Ја«?

Около нас са скулптурама заступљени панхеленисти: Лисип, Поликлет, Гресилас, Праксител, Алкамен, Скопас, Цефисодот... Но ти мудро пролазиш а да не бацаш поглед на главу Философа од шкриљаца, из Сирије IV век, крај кога стојим, не би ли се уверила да време не постоји или да је мој лик копија те главе; док сутра, кроз неколико стотина година двоје младих са разних страна света ће опет успоставити контакт у одајама, у којима шкљоцају фотоапарати и повезују добронамернике са Милоском Венером, Крилатим биком, египатским Писаром; протрчавају туристи да не би заостали за водичима, говоре расцветани професори историје лепих уметности, са виђењима својих професора који су савладали све углове слика у детаље и све видове светлости и сенки, мисаоности и осећајности, патње спољне и унутрашње, загонетних осмеха и погледа упртих пред себе или у бескрајне даљине... Док од нас у ваздуху остаје ватра разилажења.

Где си сад Јоко Ватанабе? Знам, твој професор који те чува од мене а није те већ опевао као Ронсар (разочаран неразумеванем обожаване и са само њему охолом презиром према онима који не верују у његову љубав а већ сутра ће са поносом говорити да их је велики Ронсар желео). Професор те уводи у аполонско. Али како да му опростим што већ ниси на Парнасу, што већ ниси обожена, јер уверила си ме и да јесам. Хоћеш ли понети кући све те бледе одалиске, крај којих сатима стојиш и сва та распећа — до биковог, све те просјаке, бродове луда, те феминизирани краљеве, заласке сунца, краљеве сунца. Или ћеш у сећању задржати слику стидљивог и неспретног Ватовог Жила (стидљиво је и постављен — можда те и на њега могу подсетити) не најчистијих чакшира. И кад ми код нашег последњег виђења (а нико није веровао да је то) ниси упутила поглед, дал љута што ти састанак не заказах, ил што се бојаше да не буде ухваћен од заштитника твог ил мецене ил госпара. Затим су радници Лувра ненадно затворили двери наше куће и постодох тражење. Да бих боље видео, музеје и даље обилазим сам; до апсолута ми не треба никаква рука, не бојим се и сам. Сада се често гледамо Калигула и Ја а присећам се колико си се задржала испред попрсја његовог величанства Гета над којим је извршена смртна казна по сопственом наређењу.

Јоко Ватанабе, достојна минезангера, Елем, барбари нису били само јуче, они су и данас присутни, а ако се у разматрање узму две премисе: све веће отуђење уметности и она народна, да ивер не пада далеко од кладе, следио би закључни суд да ће се сутра умножити, а чо-

ПОБЕДА
УКРОТОВА

век оставља дела, за кога? Драги Доменико Бирландајо, мајсторе флорентинске школе, историје уметности варају поклонике твог »Старца и Унука«, јер та слика на дрвету не изгледа више како си је замислио. Тај поглед: нежан, сетан и одсутан, уперен ка унуку који жели да га загрли је убијен. Вандал је искористио чињеницу да је слика малих димензија, значи нужно у висини очију, те је испарао оштрим предметом чело, корен носа и лево око, том лепом старцу великог и краставог носа. Дали му је сметала старост или смрт која се увлачи у то некада лепо тело. Покушавам да слику видим без те непоправљиве хистеричне жврљотине али ми то не успева. Испречују се речи Леонарда Да Винчија: »Они који служе за промет хране и за којима остају пуне канализације«. Разумем кад је човек заљубљен у лепо дело и да жели да га поседује без обзира на средство, али да разара уметничка дела која је његов претходник створио да му помогне да што пре постане очовечен и да зло убије у себи, значи и насиље над људима и њиховим делима. Дали и човек треба свуда да следи природу и њене законе или само тамо где је у праву, кад се зна да је она највећи насилник над појединачним; на свет нас доноси без наше воље да би нам одређеног часа и одузела живот кога смо заволели.

ПОГЛЕДА
ОКРОВОРА

Посетиоце Роденовог музеја дочекује Мислилац на вратима пакла, а затим девичански врт који није доживео злу судбу попут ботаничке баште швајцарског нобеловца за хемију Ладислава Ружичке, чији врт су после његове смрти трговачке корпорације замениле изградњом циновских робних кућа, већ је Роденова окупљеница и даље испуњена његовим скулптурама, које се надвијају и над фонтаном у средишту, као и једносратном зградом из доба неокласицизма са патинираном окер бојом која затвараше видокруг обураваних погледа.

У Музеју модерне уметности је изложба видеофоније Џин Паик. Најпре сам са сталка подигао гвоздену ручку, по упутству, нашто сам осетио електричну струју у мишицама и брзо спустио: после чега сам се упутио са аргоом (шатровачким изразом) ка сточићу где су биле камере и видеофон на коме сам гледао лик из анфаса и из профила у плавољубичасто тамним нијансама, дуге коврцаве браде, разбарушене косе и песимистички опуштених бркова и то лице ми се допало по први пут откако га гледам и зажалих што поред нас ниси ти или неко са фотографским апаратом пре но што увело лишће падне и умаласе површину екрана. На крају сам пришао једној замраченој просторији где су двадесет четири видеофона стајала неправилно размештена, док је на улазним вратима била трака и поред, на зиду упозорење да је препоручљиво ограничено посматрање, од кога сам одустао јер бејаш подсећан на све оне рендгенске апарате као и телевизоре покупљене погледом из суседне зграде;

значи усмераван и на традиционалисте: Јасунари Кавабату и Јукиа Мишиму који неприродно укинуше себе ставивши тачку и на своје стваралаштво... Тако сам протрчао и поред вајарских дела Хуана Мироа, од којих ми је остао у памети Супермен са зупчаницима уместо главе, срца и стомака испод кога је још залемљена и велика, старог типа, славина, по свој прилици да његова скулптура »Човек« представља идола плодности. Онда сам се спустио у приземље и издвојио Жан Метцингерову слику »Плава птица« док је све остало на том платну сиво. Да ли уметност треба само да пресликава природу? Откуда данас у књижевности толико небулозе, да се дијалектичке кулминације расплићу псовкама.

Затим ми је пажњу скренуо Анри Матисов триптих »Наге купачице« у коме преовлађују чисте површине: плаве, розе, беле и црне, са горњим оквиром у виду синусоиде. Да ли се може два пута »уронити« у пливачице (слике). Та равноправност боја даде ми још једну потврду да су исто тако и све речи којима се користи народ а прихвата књижевни језик подједнако лепе у успелој мисаоној реченици а не само туђице и да нема прејакних речи као ни оних које у тексту треба потцртати, наравно уколико се порука жели упутити правим људима. На другој страни боја, реч и тон ће добити у лепоти уколико њихова сабраћа буду окренута ка њима.

Тражим те на Трокадеру где посећујем Музеј азијске уметности. Полазим од глава од гнајса и сјенита Бодисатва Аволокитесварте из његове прапостојбине. Код уметности Кмера најпре на хоризонталној плочи што стоји изнад врага видим стилизованог коња који њишти, у рељефу, на кога ме подсећа Пикасо-ов коњ из Гернике, затим да код свих тих статуа буда нема мишићавости иако аполонска лепота тела од похода Александра Македонског није била непозната у том делу света, па ми се чини вероватним да су линије свесно упрошћене да би до изражаја дошла мисаоност. Значи у дионизијском сам без тебе, Јоко Ватанабе... У сали у којој се налазе слике из земље ламаизма свуда читам »Ом мани падме хум«, магијску формулу чије понављање омогућава посредно ослобађање новог живота, коју је и наш композитор Јосип Славенски прихватио и обрадио у Симфонији Орјента, у ставу — Музика архитектоника, и сад ме та ритмичка пентатоника задржава у овим одајама које за мене постају један познат континент са свим сеобама, од првих ватри и њених заустављања пред водама источника; и пружа сазнање да мноштво спомења, у којима сам уклесан, све више затвара и смањује круг у којем бивам и из кога ми више нема излаза. Поред бројних верзија Бодисатве упознајем и тибетанског песника Ми-ла-ре-па. Закључујем да сликарство Тибета не успева да прати мисао Бардо Тодела и лутеранство (реформаторство) лама. А те слике са Шивом, Вишном, Кришном, будама, лама-

ма, где су фигурине постављене механички, безживотне, без перспективе, са причом која има почетак и крај, са разбијеношћу, наивним цртежом (са европске тачке гледања), што све европљанима подгрева сумњу у ту философију. На другој страни су хармонична виђења Бота, Пјера Ди Козиме, Ел Грека, без питагорејских бројева...

Захвалан сам Кинезима што су открили однос јединства и супротности Јин и Јен-а као и што познају и воле природу, јер видим да је код њих слепи миш симбол среће, док је за европљане он само симбол зла. Затим гледам погребне статуе од теракоте: коњаник, ратник, достојанственик, играчица, путница, жена. У сали Кореје откривам фигурине из епохе Јомон, миленијум пре нове ере, које умногоме подсећају на фигурине Мочика из претколумбовске Америке, док у твојој земљи милују ми зене пејсажи из епоха: Фујивара XII век, Камакура; портрети свештеника Момојама, Муромоди; шогуни устоличени у Кјото-у, Токугава XVII век, Ашикага, аутопортрет Хокусаи-а, Школа Тоса XVI столеће. Бити са Јоко Ватанабе за мене значи носити са собом звуке гласова ноо драме, кабуки и бунгаку позоришта, једном речју, са свеколиком културом њеног народа. А шта носи онај што са мном жели бити?

*

У суседном »Музеју о човеку« задржавам се код културе Ескима и враћам у времена кад сам и сам био тотемиста. А у такав свет смештам блажен лик косих тамносјајних очију, умузичен низом зуба боје седефа, као контрапункт природнобелом — детиње чистом тену. Мој тотем је чедан уз стидљив осмех као израз уважавања сабеседника. То бледолико лице уоквирено је дугом правом косом абоносове боје и сјаја. Онирички погледи, жељни знања, на моју несрећу су упућени, заљубљеним сјајем, првенствено личном тумачу, болних ногу и тешко покретљивих штака. У мени остаје тихи, источњачки увиђаван корак извајаних ногу, обасјаних златним прахом, ступивши ми у дамаре.

У свет тотема улази, захваљујући теби, анђеоско, женске лепоте достојно, бледо мушко лице са наочарима црног оквира и романтичарски дугом косом наслоњено на снажни седласти грудни кош, и видљиво, бехтеровски повијена леђа кратког ритерског тела. Он има сигурност уметника па му и сам упућујем — твоје задивљене погледе.

Идете полако од слике до слике, при том пажљиво успораваш кораке, да твој професор ломних ногу не застане.

Па твоја забринутост, како ће он да реагује и шта да каже због нашег дужег разговора, прелепа бледа госпо.

Ко си Јоко Ватанабе?

Шта си сад?

Шта је још од женских ликова фигурина у теракоти из Кине и Јапана остало у теби...?

ПОРТАЛ
ОКТОБРА